

หนังสือเล่มนี้ มีนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ใหม่ๆ มากถึง **80 นวัตกรรม** โดยทุกนวัตกรรมมีผลการวิจัยรองรับรวมแล้วมากกว่า 400 เรื่อง มีรายการอ้างอิงร่วม 1,000 รายการ ซึ่งครูและผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษาสามารถนำไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้และวิจัยต่อยอดได้อีกมากมาย

เกี่ยวกับผู้เขียน

รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สุกิริรัตน์

advisor91@gmail.com

การศึกษาและประสบการณ์

จบการศึกษา ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัจจุบันเป็นอาจารย์สอนระดับปริญญาโท และปริญญาเอก

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผู้ช่วยคณบดี ฝ่ายพัฒนาครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผลงานหนังสือ และเอกสารคำสอน มีผลงานจากการเขียนหลายเล่ม ได้แก่

1. 80 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ
3. สอนประวัติศาสตร์ให้เด็กมีความสุขสนุกสนานคิด
4. เทคนิคการใช้คำถามพัฒนาการคิด
5. การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง
6. การจัดการเรียนรู้แนวใหม่
7. การพัฒนาหลักสูตร: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ
8. การสอนซ่อมเสริม เติมเต็มศักยภาพผู้เรียน
9. ศิลปะการสอน เพื่อผู้เรียนในศตวรรษที่ 21
10. ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบ และพัฒนาหลักสูตร
11. การเขียนบทเรียนสำเร็จรูป
12. การพัฒนาชุดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ

ผลงานวิจัย มีผลงานวิจัยหลายเรื่อง เกี่ยวกับ

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน
3. การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้
4. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง
5. การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้
6. การพัฒนาความสามารถในการวิจัยพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

พิมพ์ครั้งที่ 6
(ฉบับปรับปรุง)

80 นวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ชัยวัฒน์ สุกิริรัตน์

พิมพ์ครั้งที่ 6
(ฉบับปรับปรุง)

80 นวัตกรรม

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ชัยวัฒน์ สุกิริรัตน์

80 นวัตกรรม

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

พิมพ์ครั้งที่ 6 (ฉบับปรับปรุง)

พ.ศ. 2558

80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์

80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. พิมพ์ครั้งที่ 6 -กรุงเทพฯ: วีพรี้นท์, 2558
608 หน้า

1. นวัตกรรมทางการศึกษา. 2. กิจกรรมการเรียนการสอน I. ชื่อเรื่อง
371.33

ISBN 978-974-618-945-3

พิมพ์ครั้งที่ 1 มีนาคม 2552
พิมพ์ครั้งที่ 2 มกราคม 2553
พิมพ์ครั้งที่ 3 ตุลาคม 2553
พิมพ์ครั้งที่ 4 สิงหาคม 2554
พิมพ์ครั้งที่ 5 พฤษภาคม 2555
พิมพ์ครั้งที่ 6 มกราคม 2558

จำหน่ายที่ ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
สาขา ศาลาพระเกี้ยว โทร. 0-2218-7000-3 โทรสาร 0-2254-9495
e-mail: cubook@chula.ac.th, <http://www.cubook.ac.th>
ซีเ็ดบุ๊กเซ็นเตอร์ (SE-ED Book Center)

ติดต่อผู้เขียน รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์
โทร. 08-1688-9055, e-mail : advisor91@gmail.com

พิมพ์ที่ บริษัท วีพรี้นท์ (1991) จำกัด กรุงเทพฯ

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

คำนำ

พิมพ์ครั้งที่ 6

หนังสือ 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้

ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนี้ พิมพ์มา 5 ครั้ง มีการปรับบ้างเล็กน้อย
ให้ทันสมัย แต่การพิมพ์ในครั้งนี้ 6 นี้ ผู้เขียนได้ปรับในหลายส่วน เพื่อให้เกิด
ประโยชน์แก่ผู้อ่านมากที่สุด

การปรับปรุงหนังสือเล่มนี้ใช้เวลาเป็นปีตั้งแต่ พ.ศ. 2556 จนมาเสร็จ
ต้นปี พ.ศ. 2558 เพราะมีการปรับเรียบเรียงใหม่ทุกหน้า เริ่มตั้งแต่การเขียนเพิ่มในบทที่ 1
การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ผู้เขียนได้เรียบเรียงไว้และใช้บรรยาย
มาหลายครั้ง และเห็นว่าเป็นเรื่องทันสมัยที่นักการศึกษาต้องให้ความสนใจ จึงนำมา
เสนอไว้เป็นบทแรก สำหรับบทที่ 2-17 ก็มีการจัดระบบการพิมพ์ใหม่ เรียบเรียงใหม่
ให้กระชับ อ่านเข้าใจง่าย และขยับบทที่ 4 กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้
ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในการพิมพ์ครั้งก่อนไปไว้เป็นบทที่ 17 เพื่อให้เนื้อหาแต่ละบท
มีความต่อเนื่องกันมากขึ้น และมีการนำเนื้อหาในบทที่ 15 นวัตกรรมที่ 80
การจัดการเรียนรู้โดยใช้แท็บเล็ต (Tablet) มาเพิ่มอีกส่วน เพื่อให้หนังสือ
มีความทันสมัย ทันยุคการสื่อสารไร้พรมแดนมากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนคงต้องขอขอบคุณผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความสนใจใฝ่รอ
ถามถึงหนังสือที่ขาดหายไปร่วมปีกว่า รวมทั้งขอขอบคุณทุก
ท่านที่ให้ข้อเสนอแนะการเขียนหนังสือนี้ให้น่าสนใจมาก
ยิ่งขึ้น

ผู้เขียนคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้
จะยังคงประโยชน์ยิ่งแก่ผู้อ่านทุกท่านต่อไป
และขอขอบคุณบุคคลและหน่วยงานที่ปรากฏ
รายชื่ออ้างอิงในบรรณานุกรมทั้งหมด
มา ณ โอกาสนี้

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(3)
สารบัญ	(5)
สารบัญภาพ	(11)
สารบัญตาราง	(13)
บทที่ 1 การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	1
คุณลักษณะที่สำคัญของคนในศตวรรษที่ 21	1
แนวโน้มการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	3
จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้	3
สาระการเรียนรู้	3
การจัดการเรียนรู้	5
การประเมินผลการเรียนรู้	9
บทที่ 2 ความรู้พื้นฐานการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	13
การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในประเทศไทย	14
ความหมายการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	17
ปรัชญาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	18
ตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	20
ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	23
บทที่ 3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	29
ทฤษฎีการสอนช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20	30
ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม	30
ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญานิยม	33
แนวคิดการจัดการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม	41
ทฤษฎีการสอนในปัจจุบัน	44
ทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล	44
ทฤษฎีพหุปัญญา	46
ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง	49
ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน	52
ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ	54
บทที่ 4 การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	59
ความหมายของการเรียนรู้	59
ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้	60
ธรรมชาติของการเรียนรู้	61
กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการสอน	62
ลักษณะกระบวนการเรียนรู้ที่ดี	64
แนวคิดของการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	68
หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	70
รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	71

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 แนวคิดที่เป็นแนวคิด รูปแบบ และกระบวนการจัดการเรียนรู้	73
1. แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิซึม	74
2. แนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง	80
3. แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นหลัก	87
4. แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจิตสำนึกของเปาโล แฟร์	92
5. แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบนีโอฮิวแมนนิส	98
6. แนวคิดการจัดการเรียนรู้ศิลปะแบบเซอร์เรียลลิสม์	103
7. แนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีสามเกลียวแห่งเชวอนน์ปัญญาของมนุษย์ ของ Sternberg	106
8. แนวคิดการจัดการเรียนรู้ภาษาแบบธรรมชาติ	114
9. แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบนำตนเอง	122
10. รูปแบบการสอนโมเดลชิปปา	127
11. ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น	131
12. กระบวนการทำความเข้าใจในค่านิยมตามแนวคิดของราธส์ และไซมอน	138
13. กระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ตามแนวคิดของทอร์เรนซ์	144
บทที่ 6 แนวตรรกะวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและภูมิปัญญา	149
14. การจัดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ	150
15. การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา	157
16. การจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ	161
17. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	166
บทที่ 7 แนวตรรกะวิธีการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนเป็นกลุ่ม	171
18. การจัดการเรียนรู้โดยใช้สัญญาการเรียน	172
19. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบสตอรี่ไลน์	177
20. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ	183
21. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบต่อภาพ (Jigsaw)	190
22. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบ CIRC	193
23. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบ STAD	200
24. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบ TAI	207
25. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบทีมแข่งขัน (TGT)	212
26. การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม	218
27. การจัดการเรียนรู้โดยใช้เพื่อนช่วยสอน	224
28. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนเสริมเพื่อนต่างระดับ	231
29. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การระดมสมอง	236
30. การจัดการเรียนรู้โดยใช้กลุ่มสร้างคุณภาพงาน	241
31. การจัด การเรียนรู้โดยใช้เทคนิคแม่แบบ	246

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 8	นวัตกรรมวิธีการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นการสร้างมโนทัศน์
32. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การสร้างมโนทัศน์ของบรูเนอร์	254
33. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก	260
34. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดกรอบมโนทัศน์	266
35. การจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังทางปัญญา	270
36. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ Semantic mapping	276
37. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การนำเสนอโมโนทัศน์กว้างล่วงหน้า	280
บทที่ 9	นวัตกรรมวิธีการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นการพัฒนาด้านภาษา
38. การสอนเขียนตามแนวคิดของบรูคส์และวิทโธ	284
39. การสอนแบบสนทนา	289
40. การสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา	293
41. การสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ	299
42. การสอนอ่านแบบ PANORAMA	304
บทที่ 10	นวัตกรรมวิธีการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาและพัฒนาทักษะ
43. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้เชิงประสบการณ์	310
44. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้เชิงสถานการณ์	315
45. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วงจรการเรียนรู้	320
46. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์	326
47. การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง	329
48. การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง	334
49. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์	339
50. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้	343
51. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก	348
52. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การแก้ปัญหา	353
53. การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ	356
54. การจัดการเรียนรู้แบบปฏิบัติการ	360
55. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนทักษะตามหลักการของ ดี เซคโก	365
บทที่ 11	นวัตกรรมวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาสมองและการคิด
56. การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคหมวกหกใบของเดอ โบโน	372
57. การจัดการเรียนรู้โดยใช้กลวิธีเมตาคognition	377
58. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบ 4 MAT	384
59. การจัดการเรียนรู้โดยใช้การไตร่ตรองสารนิทัศน์	392
60. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ การคิดแบบฮิวริสติกส์	397
บทที่ 12	นวัตกรรมวิธีการจัดการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์
61. การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบแวนฮิลล์	403
62. การจัดการเรียนรู้แบบ เค ดับเบิลยู ดี แอล (K-W-D-L)	409
63. การจัดการเรียนรู้แบบ SSCS	411

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 13 นวัตกรรมเทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมนันทนาการและศิลปะ	421
64. เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมนันทนาการ	422
65. เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเล่นปนเรียน	428
66. เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้เพลง	433
67. เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม	437
68. เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้การ์ตูน	442
69. เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมศิลปะ	446
บทที่ 14 นวัตกรรมจัดการการเรียนรู้ประเภทวัสดุและสิ่งพิมพ์	449
70. การจัดการเรียนรู้โดยใช้แฟ้มสะสมงาน	450
71. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการสอน	455
72. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการสอนมินิคอร์ส	462
73. การจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึก	467
74. การจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อหุ่นมือ	472
75. การจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อในชีวิตประจำวัน	475
76. การจัดการเรียนรู้โดยใช้แผ่นพับ	479
บทที่ 15 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ประเภทสื่อโสตทัศนูปกรณ์	483
77. การจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย	484
78. การจัดการเรียนรู้โดยใช้เว็บช่วยสอน	488
79. การจัดการเรียนรู้โดยใช้เว็บควอสท	494
80. การจัดการเรียนรู้โดยใช้แท็บเล็ต	501
บทที่ 16 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	510
ความสำคัญของการประเมินตามสภาพจริง	509
ความหมายการประเมินตามสภาพจริง	511
แนวคิดพื้นฐานการประเมินตามสภาพจริง	511
ข้อดีของการประเมินตามสภาพจริง	515
ลักษณะการประเมินตามสภาพจริง	516
วิธีการประเมินตามสภาพจริง	517
การกำหนดเกณฑ์การประเมินตามสภาพจริง	519
บทที่ 17 กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	525
ความหมายของนวัตกรรม	525
หลักสำคัญในการพิจารณาการเป็นนวัตกรรม	527
ประเภทของนวัตกรรม	527
หลักสำคัญในการนำนวัตกรรมไปใช้	529
กระบวนการพัฒนานวัตกรรม	530
บรรณานุกรม	545

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1	แบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: แนวคิดที่เป็นองค์รวม
2	องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้
3	กระบวนการเรียนรู้ตามความเชื่อในอดีต
4	กระบวนการเรียนรู้โดยการดูดซึม (assimilation)
5	แสดงความสัมพันธ์ของการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นหลัก
6	ทฤษฎีสามเกลียวแห่งเชาวันปัญญาของมนุษย์
7	ขั้นตอนการเกิดค่านิยมตามแนวคิดของ Rath, Harmin and Simon
8	กระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของ Torrance
9	ลักษณะกลุ่มและกลไกการเรียนรู้แบบต่อภาพ
10	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค CIRC
11	การจัดผู้เล่นแข่งขันตอบปัญหาความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์
12	กระบวนการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคผังกราฟิก
13	วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb (The Kolb Learning Cycle)
14	การได้มาซึ่งความรู้วิทยาศาสตร์
15	ขั้นตอนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้
16	รูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนตามแนวคิดของ Kolb
17	ขั้นการสอนแบบ 4MAT ตามการเรียนรู้และการพัฒนาสมองซีกซ้ายและซีกขวา
18	ระดับการมองเห็นรูปธรรมภายนอก
19	ระดับการวิเคราะห์
20	องค์ประกอบที่สำคัญของชุดการสอน
21	แสดงวงจร I - P - O
22	นวัตกรรมการเรียนการสอน

สารบัญ

ตารางที่	หน้า
1 ทักษะกระบวนการ 9 ชั้น กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง และพฤติกรรมที่แสดงออก	132
2 เกณฑ์การคำนวณคะแนนก้าวหน้า	216
3 รูปแบบการสอนภาษาไทยแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา	296
4 แนวทางและกระบวนการเรียนแบบ SSCS	415
5 บทบาทของครูในการสอนแบบ SSCS	417
6 ตัวอย่าง rubric ประเมินกิจกรรมการนำเสนอหนังสือที่พูดได้ คุณภาพ 3 ระดับ	521
7 ตัวอย่าง rubric ประเมินสมุดภาพของผู้เรียน คุณภาพ 4 ระดับ	521
8 ตัวอย่าง rubric ประเมินรายงานการศึกษาค้นคว้า คุณภาพ 4 ระดับ	522
9 การออกแบบชุดการสอน เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม วิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	533
10 เทคนิคที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	541

“มนุษย์โดยธรรมชาติ ล้วนมีความอยากรู้ทุกคน”

อริสโตเติล

บทที่ 1

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology :ICT) ทำให้ทักษะ ที่จำเป็นสำหรับคนในยุคศตวรรษที่ 21 เปลี่ยนไปจากยุคศตวรรษที่ 20 อย่างชัดเจน เหตุเนื่องจากงานที่เคยใช้คนทำงานกับเครื่องจักรกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เพราะคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีโทรคมนาคมได้ขยายขีดความสามารถจนสามารถทำงานแทนที่คนได้ ทำให้สัดส่วนแรงงานลดลงเกิดขึ้นในงานที่ใช้สัมผัสรับรู้ อย่างจำเและงานที่ใช้แรงงานแบบซ้ำๆซากๆ ซึ่งเป็นงานที่บ่อนค่าสั่งให้คอมพิวเตอร์ทำแทน แต่สัดส่วนแรงงานระดับชาติบางส่วนที่เพิ่มขึ้นในงานที่เน้นการคิดอย่างผู้เชี่ยวชาญและต้องใช้การสื่อสาร ที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นงานที่คอมพิวเตอร์ไม่สามารถทำแทนได้

ดังนั้นคนในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีความเชี่ยวชาญในการสื่อสาร ที่ซับซ้อนขึ้นจากยุคเดิม ต้องมีไหวพริบในการตอบคำถามเฉพาะหน้าอย่างฉับพลัน และควบคุมการเจรจา ถกเถียง ที่ไม่เป็นระเบียบได้อย่างราบรื่น หรือถ้าเป็นครูก็ต้องเป็นครูที่เชี่ยวชาญในการสื่อสารและมีไหวพริบในการจัดการ และควบคุมห้องเรียนที่วุ่นวายให้เป็นห้องเรียนที่มีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ราบรื่น สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ที่ชัดเจนและนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

คุณลักษณะที่สำคัญของคนในศตวรรษที่ 21

จากความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนี้ทำให้ เราได้รับข้อมูลข่าวสารมากมายที่ไหลบ่าเข้ามาสู่ตัวเราอย่างรวดเร็วและมากมาย ดังนั้นความสามารถ ในการกรองข้อมูลข่าวสารจึงเป็นอีกทักษะหนึ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้

คนสามารถเลือก แยกแยะ และสกัดเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่สำคัญต่อการตัดสินใจ เพื่อดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นแนวโน้มการจัดการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยน และต้องมีการพัฒนาครูและผู้เรียนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต ซึ่งจากการสังเคราะห์แนวคิดและข้อเสนอแนะของนักการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องได้แก่ กรอบความคิดของภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills, 2007) กรอบความคิดองค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD, 2005) กรอบความคิด สมาคมเทคโนโลยีการศึกษานานาชาติ (ISTE, 2007) กรอบความคิด ศูนย์บริการทดสอบการศึกษา (ETS, 2007) กรอบความคิด ของ เฮนรี เจนกินส์ และคณะ (Jenkins et al., 2009) และกรอบความคิด 5 จิตเพื่ออนาคต (Five minds for the Future) ของ Howard Gardner สรุปคุณลักษณะที่สำคัญของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ควรจะได้รับพัฒนา 3 ด้านดังนี้

1. ด้านความรู้ ความรู้ที่ควรพัฒนาคนในศตวรรษที่ 21 คือ จิตสำนึกต่อโลก การเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ ความเป็นพลเมือง วัฒนธรรมมนุษย์และโลกทางกายภาพ และโลกธรรมชาติ สุขภาพและสวัสดิภาพ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ความรู้พื้นฐานเชิงทัศนภาพ (visual literacy) ความรู้พื้นฐานทางข้อมูลข่าวสาร ความรู้พื้นฐานทางพหุวัฒนธรรม (multicultural literacy) และความรู้พื้นฐานในเรื่องปริมาณ

2. ด้านทักษะการเรียนรู้และการคิด ทักษะการเรียนรู้และการคิดที่ควรพัฒนาคนในศตวรรษที่ 21 คือ ความอยากรู้/จิตแห่งวิทยาการ (Disciplined mind) การคิดระดับสูง การคิดเชิงวิพากษ์ ทักษะการแก้ปัญหา จัดการและแก้ไขความขัดแย้ง ทักษะการสังเคราะห์ (Synthesizing mind) ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์และผลิตนวัตกรรม ทักษะการทำงานเป็นทีม/การทำงานร่วมกัน/ การสร้างเครือข่าย ทักษะปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล/การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทักษะการเรียนรู้ตามบริบท ทักษะด้านไอซีที ทักษะการใช้วิธีการเรียนรู้ ทักษะการใช้ข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร ทักษะการผลิตนวัตกรรม ทักษะ การจัดลำดับความสำคัญ ทักษะการวางแผนและการจัดการเพื่อมุ่งผลลัพธ์ ทักษะการใช้เครื่องมือจริงอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพและเหมาะสม ทักษะการตั้งคำถามและการวิเคราะห์ ทักษะการหาแนวโน้มและคาดการณ์ความเป็นไปได้ และทักษะการรู้คิด

3. ด้านทักษะชีวิต ทักษะชีวิตที่ควรพัฒนาคนในศตวรรษที่ 21 คือ ความเป็นผู้นำ ความสามารถในการปรับตัว การใช้เหตุผลที่ดี ความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และในฐานะพลเมือง การเข้าถึงคน/การเจรจา การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น ความสามารถในการชี้แนะตนเอง ความกล้าเสี่ยง การจัดการ ความซับซ้อน การรู้จักเพิ่มพูนประสิทธิภาพของตนเอง ความสามารถในการสื่อสารแบบโต้ตอบ/การโต้ตอบโดยอิสระ การมีส่วนร่วมในฐานะพลเมือง ในระดับท้องถิ่นและโลก ความเป็นพลเมืองดิจิทัล (digital citizenship) จิตแห่งความเคารพ (Respectful mind) และจิตแห่งจริยธรรม (Ethical mind)

แนวโน้มการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

จากข้อสรุปว่าคุณลักษณะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ควรจะได้รับมีการพัฒนามีสามด้านคือ ด้านความรู้ ด้านทักษะการเรียนรู้และการคิด และด้านทักษะชีวิต ผู้เขียนจึงนำมาสรุปเป็นแนวโน้มการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้

เนื่องจากโลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจนเรียกได้ว่าโลกนี้เกิดความเป็นพลเมืองดิจิทัล (digital citizenship) เราจึงได้รับข้อมูลข่าวสารจำนวนมากมายที่เข้ามาอย่าง ไร้ระเบียบ รวดเร็ว ซึ่งอาจตรงกับความต้องการของเราบ้าง ไม่ตรงกับความต้องการบ้าง หรืออาจมีทั้งความจริง และความเท็จที่ต้องมีการกลั่นกรองใหม่ ดังนั้นจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ที่กว้างและลึกในหลากหลายเรื่อง มีทักษะในการจำแนกแยกแยะข้อมูลที่น่าเชื่อถือและไม่น่าเชื่อถือได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบการคิดที่ดีทั้งคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผลหรือมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รวมทั้งมีทักษะชีวิตที่จะชี้นำตนเอง สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ดี มีทักษะในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น รวมทั้งมีจิตแห่งความเคารพ (Respectful mind) ตนเองและผู้อื่น รวมทั้งมีจิตแห่งจริยธรรม (Ethical mind) เพื่อความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศและของโลก

2. สารการเรียนรู้

เราจะเห็นว่าโลกมีสิ่งใหม่ปรากฏขึ้นมากมายในแต่ละวัน ซึ่งผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้ได้จบสิ้น ดังนั้นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนจำได้ในบางสิ่งที่ครูสอนจึงเป็นที่ไม่ถูกต้องนัก เพราะสิ่งที่ควรนำไปสอนผู้เรียนยังมีอีกมากมายและไม่สามารถสอนจนหมดสิ้นภายในเวลาเรียนที่กำหนดได้ ดังนั้นเนื้อหาสาระที่จะนำไปจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จึงควรมุ่งเน้นที่การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เป็นบุคคลที่มีเครื่องมือในการสร้างความรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก มีความสามารถในการสกัดและคัดกรองข้อมูลที่ควรเรียนรู้ ครูจึงควรมุ่งสอนเกี่ยวกับกระบวนการแสวงหาความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความอยากที่จะเรียนรู้ ที่เรียกว่ามีจิตแห่งวิทยาการ เกิดการรู้คิด สอนเกี่ยวกับการคิดขั้นสูง การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การจัดการแก้ไขปัญหา การสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่น การสร้างเครือข่าย มีทักษะปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยได้เรียนเกี่ยวกับการใช้ไอซีที เป็นเครื่องมือในการช่วยแสวงหาความรู้และนำมาสร้างองค์ความรู้ ฝึกการวางแผน การทำงานได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดการความรู้เพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ที่ต้องการ รวมทั้งได้เรียนรู้วิธีการวิเคราะห์แนวโน้มและสามารถคาดการณ์ความเป็นไปได้ในอนาคต

สำหรับเนื้อหาสาระที่ควรสอนให้แก่ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นั้นควรประกอบด้วยสามด้านใหญ่ๆ คือ ความรู้พื้นฐาน ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ และทักษะชีวิต ดังต่อไปนี้

2.1 ความรู้ ที่ควรส่งเสริมให้แก่ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย

- 2.1.1 จิตสำนึกต่อโลก
- 2.1.2 การเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ
- 2.1.3 ความเป็นพลเมือง
- 2.1.4 วัฒนธรรมมนุษย์และโลกทางกายภาพและโลกธรรมชาติ
- 2.1.5 สุขภาพและสวัสดิภาพ
- 2.1.6 วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- 2.1.7 ความรู้พื้นฐานเชิงทัศนภาพ” (visual literacy)
- 2.1.8 ความรู้พื้นฐานทางข้อมูลข่าวสาร
- 2.1.9 ความรู้พื้นฐานทางพหุวัฒนธรรม (multicultural literacy)
- 2.1.10 ความรู้พื้นฐานในเรื่องปริมาณ

2.2 ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ ที่ควรส่งเสริมให้แก่ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย

- 2.2.1 ความอยากรู้/จิตแห่งวิทยาการ (Disciplined mind)
- 2.2.2 การคิดระดับสูง
- 2.2.3 การคิดเชิงวิพากษ์
- 2.2.4 ทักษะการแก้ปัญหา จัดการและแก้ไขความขัดแย้ง
- 2.2.5 ทักษะการสังเคราะห์ (Synthesizing mind)
- 2.2.6 ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์และผลิตนวัตกรรม
- 2.2.7 ทักษะการทำงานเป็นทีม/การทำงานร่วมกัน/การสร้างเครือข่าย
- 2.2.8 ทักษะปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล/การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- 2.2.9 ทักษะการเรียนรู้ตามบริบท
- 2.2.10 ทักษะด้านไอซีที
- 2.2.11 ทักษะการใช้วิธีการเรียนรู้
- 2.2.12 ทักษะการใช้ข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร
- 2.2.13 ทักษะการผลิตนวัตกรรม
- 2.2.14 ทักษะการจัดลำดับความสำคัญ

- 2.2.15 ทักษะการวางแผนและการจัดการเพื่อมุ่งผลลัพธ์
- 2.2.16 ทักษะการใช้เครื่องมือจริงอย่างมีประสิทธิภาพ
- 2.2.17 ทักษะการสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพและเหมาะสม
- 2.2.18 ทักษะการตั้งคำถามและการวิเคราะห์
- 2.2.19 ทักษะการหาแนวโน้มและคาดการณ์ความเป็นไปได้
- 2.2.20 ทักษะการรู้จักคิด

2.3 ทักษะชีวิต ที่ควรส่งเสริมให้แก่ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย

- 2.3.1 ความเป็นผู้นำ
- 2.3.2 ความสามารถในการปรับตัว
- 2.3.3 การใช้เหตุผลที่ดี
- 2.3.4 ความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และในฐานะพลเมือง
- 2.3.5 การเข้าถึงคนและความสามารถในการเจรจา
- 2.3.6 การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น
- 2.3.7 ความสามารถในการชี้นำตนเอง
- 2.3.8 ความกล้าเสี่ยง
- 2.3.9 การจัดการความซับซ้อน
- 2.3.10 การรู้จักเพิ่มพูนประสิทธิภาพของตนเอง
- 2.3.11 ความสามารถในการสื่อสารแบบโต้ตอบ/การโต้ตอบโดยอิสระ
- 2.3.12 การมีส่วนร่วมในฐานะพลเมือง ในระดับท้องถิ่นและโลก
- 2.3.13 ความเป็นพลเมืองดิจิทัล (digital citizenship)
- 2.3.14 จิตแห่งความเคารพ (Respectful mind)
- 2.3.15 จิตแห่งจริยธรรม (Ethical mind)

3. การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นั้นผู้สอนต้องตระหนักอย่างมากถึงความเจริญของโลกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และวิธีการจัดการเรียนรู้ต้องปรับให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังนี้

3.1 การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

ในปัจจุบันในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษได้หันมาสนใจการสร้างแหล่งเรียนรู้แห่งอนาคตโดยหันมาลงทุนการสร้างโรงเรียนแห่งอนาคต (Building Schools of the Future : BSF) มากขึ้น ส่วนในอเมริกาก็ได้หันมาสนใจมากขึ้นเช่นกัน โดยมีโครงการ Big Picture Learning

โดยเน้นการออกแบบอาคารเรียนที่มีผลต่อการเรียนรู้อย่างมาก รวมทั้งมีผลต่อนักเรียนและผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียน โดยมีการออกแบบที่หลีกเลี่ยงการสอนแบบกลุ่มใหญ่ที่มีครูคอยกำกับ ไปสู่การสร้างพื้นที่ของวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันซึ่งมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ในการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ไม่ได้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเท่านั้น แต่ผู้สอนควรปรับเปลี่ยนตนเอง โดยการ “แปลงรูปแบบการสอนให้กลายเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก” ซึ่งสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบใหม่ศูนย์วิจัยรูบิดา (Rubida research) ได้แบ่งการสอนออกเป็นห้ามิติ คือ การถ่ายทอด (delivering) การประยุกต์ใช้ (applying) การสร้างสรรค์ (creating) การสื่อสาร (communicating) และการตัดสินใจ (decision making) โดยสภาพแวดล้อมในการเรียนแบบใหม่จะต้องมีความสะดวกในการเคลื่อนย้าย และสามารถปรับรูปแบบในการใช้พื้นที่ในห้องเรียนได้อย่างง่ายดาย มีประสิทธิภาพในการเรียน โดยโต๊ะเก้าอี้อาจมีล้อเลื่อนหรือใช้โต๊ะที่พับได้ ซึ่งจะเอื้อต่อการเรียนรู้แบบโครงงานหรือการเรียนรู้ด้วยผู้เรียนมากกว่าการเรียนที่เน้นเนื้อหา

ดังนั้นสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนได้อย่างคล่องตัว เช่น การมอง การคิด การจับคู่ การฟัง การค้นหา การพูดคุย การทำงานเป็นทีม การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนๆ และอาจมีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในรูปแบบต่างๆ อาทิ การปรับเปลี่ยนพื้นที่เรียน ห้องเรียนยืดหยุ่นในการเรียนของแต่ละทีม การปลีกตัวไปคิดคนเดียว การเคลื่อนตัวเข้าหาเครื่องมือที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เป็นต้น หรืออาจมีการจัดสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไปหลายรูปแบบให้เหมาะสมกับการทำงานของผู้เรียนสามแบบคือ สภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนต้องใช้สมาธิในการเรียน สภาพแวดล้อมสำหรับงานที่ต้องร่วมมือกันทำงาน และสภาพแวดล้อมสำหรับงานโครงการที่ต้องลงมือปฏิบัติ

นอกจากนี้สถานศึกษาจะต้องมองเห็นกิจกรรมของผู้เรียนในมุมต่างๆ อีก เช่น ผู้เรียนอาจทำกิจกรรมการเรียนของตนเองอยู่ที่บ้าน ในสตูดิโอการเรียนรู้ของชุมชน ลานการเรียนรู้ในโรงเรียนหรือในห้องสมุดเอกชน หรืออาจมีการเลือกพื้นที่การเรียนรู้และพื้นที่การทำงานร่วมกันตามความต้องการของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งอาจเป็นห้องวางแผนการทำงานที่มีไวท์บอร์ดไวซ์ดเขียน ห้องปฏิบัติงาน ห้องแสดงผลงานที่มีคอมพิวเตอร์ กล้อง กระจกานอิเล็กทรอนิกส์ พื้นที่การทำงานเป็นกลุ่ม พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจที่เป็นส่วนตัวเพื่อลดความเครียดในการเรียน หรือผู้เรียนอาจทำกิจกรรมในห้องสมุดสื่อที่ผู้เรียนและทีมงานสามารถทำงานในพื้นที่โล่งขนาดใหญ่ที่เต็มไปด้วยโต๊ะ เก้าอี้ หลากแบบ และมีเครื่องมือที่ทันสมัยในการทำงาน เป็นต้น ซึ่งผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงหรือติดต่อกับครูหรือเพื่อนหรือบุคคลอื่นๆ ได้ด้วยเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตไร้สาย (wireless) จากคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์มือถือตลอดเวลา

สรุปได้ว่าสถานศึกษาต้องพยายามทำให้ทุกพื้นที่ของโรงเรียนกลายเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพไม่เว้นแม้กระทั่งทางเดินที่สามารถทำงานได้ มุมห้องที่มีโซฟานั่งพักผ่อนหรือทำงานร่วมกัน ห้องน้ำ โรงอาหาร สวนเกษตร พื้นที่พักผ่อน สนามกีฬา เป็นต้น โดยอาจมีการออกแบบห้องเรียนที่เปิดมีพื้นที่โล่ง ลดฉากกั้นให้น้อยลง ทำให้ห้องเรียนมีสภาพเหมือนสำนักงานบริษัท หอศิลป์ ร้านหนังสือ หรือร้านกาแฟที่มากกว่าตึกแบบทึบๆ อุดอู้ แต่เป็นห้องเรียนที่สามารถมองเห็นทะลุผ่านไปอีกส่วนหนึ่งได้ เช่น ใช้กระจกกั้นระหว่างห้องเรียนกับทางเดินหรือสวนพักผ่อน เพื่อให้ผู้เรียนคนอื่นๆ ผู้ปกครอง คนในชุมชน ครู ผู้บริหารสามารถมองเห็นกิจกรรมดีๆ ในห้องเรียน ซึ่งอาจเห็นนักเรียนกำลังวางแผนทำงาน กำลังทำโครงงาน หรือนำเสนองาน โดยอาจมีครูอยู่ทำตัวเหมือนผู้จัดการโครงการ หรืออาจเป็นห้องเรียนที่นักเรียนกำลังทำงานอย่างอิสระ

3.2 การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นั้นนับว่ามีความสำคัญมาก หากครูยังใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบเดิมที่ถ่ายทอดผ่านตัวครูไปสู่เด็กเป็นสำคัญแล้ว ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จะไม่มีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้แน่นอน ซึ่งโฟการ์ตี (Fogarty) ได้กล่าวถึงตัวอย่างกรอบวิสัยทัศน์ด้านการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ (Ministry of Education, 2004) 4 ประการ ซึ่งมีวิสัยทัศน์ที่ 2 เป็นวิสัยทัศน์เพื่อการศึกษาที่ว่า **“สอนให้น้อยลง เรียนรู้ให้มากขึ้น”** เป็นวิสัยทัศน์ที่เน้นการสอนในแบบที่ช่วยนักเรียนให้เรียนรู้โดยไม่ต้องสอน ซึ่งครูต้องมีกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะการทำงาน ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี รวมทั้งทักษะชีวิตที่ใช้ได้จริงกับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และประเทศชาติ

จากตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ในประเทศสิงคโปร์นั้นแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นั้นต้องเป็นบุคคลที่ใฝ่เรียนรู้ ต้องเป็นนักคิด ซึ่งจะเป็นฐานความรู้สำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นกิจกรรมที่สำคัญแรกที่สิงคโปร์ทำคือการพยายามสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพขึ้นเพื่อไปผลักดันให้เกิด **“การสอนที่น้อยลง แต่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น”** ซึ่งครูต้องไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองติดตัวไปใช้ในชีวิตจริงในอนาคตให้ได้

นอกจากนี้ เพิร์ลแมน (Pearlman) ยังได้กล่าวถึงผู้เรียนในศตวรรษใหม่ที่เป็นคนยุคดิจิทัล เป็นมนุษย์เครือข่าย กระตือรือร้นที่จะทำงานด้วยตนเองหรือร่วมมือกับผู้อื่น โดยเมื่ออยู่บ้านเขาจะชลุกอยู่กับคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ไอพอด และสมาร์ตโฟน แต่เมื่ออยู่โรงเรียนเขากลับต้องถูกบังคับให้นั่งที่โต๊ะตัวเล็กๆ เพื่อขีดเขียนด้วยดินสอปากกาและทำงานตามใบงานที่ได้รับคำสั่งจากครู ซึ่งเขาได้กล่าวถึงงานวิจัยด้านการศึกษาจำนวนมากที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมและศักยภาพใหม่ๆ

ของผู้เรียนในปัจจุบันว่า “นักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อพวกเขามีส่วนร่วม” ซึ่งต่อมาเพรนสกี (Prensky, 2001) ได้เรียกร้องให้ครูเปลี่ยนวิธีสอนจาก “การบอกให้ทำหรือการบรรยาย” ไปสู่การสอนแบบใหม่ที่ “ปล่อยให้ผู้เรียนสอนตัวเอง โดยมีครูคอยแนะนำ”

ซึ่งต่อมาประเทศสหรัฐอเมริกา และยุโรปก็ได้ลองสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ โดยได้นำ **การเรียนรู้จากโครงการ (Project-based learning :PBL)** มาควบคู่กับวิธีการประเมินผล การปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการสร้างการมีส่วนร่วม สร้างความท้าทาย และประสบการณ์ การเรียนรู้ที่นำไปสู่ความรู้และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และมีข้อค้นพบว่า “**นักเรียนสามารถทำงาน และเกิดความรู้ได้ดีที่สุดเมื่อได้เรียนรู้ทุกโครงการ**” ซึ่งในอังกฤษ ได้มีหน่วยพัฒนานวัตกรรม (Innovation Unit) ซึ่งได้อธิบายว่าเหตุที่สอนให้ผู้เรียนพัฒนานวัตกรรมก็เพื่อ “**ให้คนหนุ่มสาวเกิดแรงบันดาลใจ**”

สถาบันด้านการศึกษาบัค (Buck Institute of Education) ในอเมริกา ได้ให้ คำนิยามการเรียนรู้จากโครงการว่าคือ “**วิธีการสอนอย่างเป็นระบบที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการ เรียนรู้เนื้อหาและทักษะผ่านขั้นตอนการแสวงหาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้คำถามที่ซับซ้อน และผลงาน หรือภารกิจที่ออกแบบมาเป็นอย่างดี**”

สำหรับในประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543: 115) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ผู้เรียนในอนาคตต้องถูกส่งเสริมและกระตุ้นให้เขาได้มีบทบาทในการควบคุมการเรียนรู้ ของตนเองมากขึ้น และในปีเดียวกันยังได้เสนอแนะไว้อีกว่า การสอนต้องเน้นทักษะการคิดอย่างเป็น ระบบ ซึ่งมีผลงานวิจัยที่ยืนยันว่าทักษะการคิดเกี่ยวข้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ในทางบวก (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543: 81) ซึ่งต่อมา กฤษณพงศ์ กีรติกร (2552: 51-53) ได้สรุปว่า คนในยุคศตวรรษที่ 21 จะมีพฤติกรรม การเรียนรู้เปลี่ยนไป ดังนั้นจึงต้องสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วย ตนเองโดยการหาข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณและมีพลังคัดสรร (selective) สูง เพื่อเลือกหาข้อมูลที่เพียง พอกับความต้องการ สังเคราะห์ความรู้และเกิดปัญญา ไม่สละสลักข้อมูลที่มีมากมายท่วมท้น และยังแยก ข้อมูลได้มากกว่าในอดีตที่แยกแยะเฉพาะโลกจริงและโลกจินตนาการ แต่ในศตวรรษที่ 21 ต้องแยกได้ เพิ่มอีกคือโลกเสมือนจริง (surrealistic) ที่เป็นเหมือนความจริง ซึ่งมนุษย์จะอยู่กับโลกเสมือนจริง มากขึ้นในอนาคต

ดังนั้นการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างดีนั้นต้องมีกระบวนการที่ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้โดยการศึกษา ค้นคว้า พิสูจน์ ทดลอง ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง และสร้างผลงานของตนเองออกมาอย่างมีคุณภาพ การสอนในศตวรรษที่ 21 เราจึงน่าจะเห็นภาพของ ผู้เรียนที่มุ่งมั่นในการทำงานของตนเอง จากการเขียนบันทึกออนไลน์ การค้นคว้าบนอินเทอร์เน็ต การเรียนผ่านโลกเสมือนจริง การประชุมกลุ่มเพื่อวางแผนทำเว็บไซต์ การนำเสนอผลงานของตนเอง